

KS. ROBERT KANTOR
Tarnów, UPJP II

KAPŁAN JAKO PRZEWODNIK W KIEROWNICTWIE DUCHOWYM

Refleksja na kanwie dokumentu Kongregacji ds. Duchowieństwa
Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego

1. Kierownictwo duchowe w historii Kościoła katolickiego – 2. Kierownictwo duchowe a sakrament pokuty i pojednania – 3. Kierownictwo duchowe w formacji kapłańskiej – 4. Cechy kierownika duchowego – 5. Kierownictwo duchowe w życiu kapłana–przewodnika – 6. Kierownictwo duchowe kapłana na rzecz harmonii między różnymi poziomami formacyjnymi

Człowiek jest jednością wielowymiarową, tzn. łączy w sobie wspaniałość i grzech, wielkość i małość, tak często kieruje się logiką uczuć, która jest zupełnie inna od logiki racjonalnej. Ta ostatnia tak często ma tylko pozór racjonalności, a tak naprawdę nią nie jest. Człowiek jest mistrzem okłamywania siebie, a najczęściej robi to bezwiednie. Kierownictwo duchowe jest rodzajem indywidualnej pomocy udzielonej człowiekowi na jego drodze prowadzącej do spotkania z Bogiem, ze sobą i z innymi. Głównym jego celem jest pomoc w autentycznym spotkaniu z Bogiem. Jego realizacja dokonuje się w jedności z kierownikiem duchowym. Jest to zatem proces realizowany przez dwie osoby. Rada, zalecenie, nakaz i ostrzeżenie duchowego kierownika są środkami pomagającymi wyjść z obracania się wokół siebie i ewentualnego oszukiwania siebie. Stąd też od najdawniejszych czasów wszyscy duchowi nauczyciele nieprzerwanie zalecają, by swej drogi przed Bogiem nie przemierzać samemu, lecz w towarzystwie drugiego lub drugich.

Kierownictwo duchowe jest aktem dobrowolnym ze strony człowieka dążącego do doskonałości. Ze względu na niebezpieczeństwo iluzji człowiek powinien konfrontować swe wewnętrzne przeżycia z kierownikiem duchowym. Szczególną jednak pozycję w kierownictwie duchowym zajmuje kapłan „wyposażony w nadprzyrodzone moce wiodące ludzi do Boga”¹. Kapłana–kierownika duchowego odkrywamy w kościele przez zaangażowanie w modlitwę w czasie sprawowania

¹ J. MISIUREK, *Kierownictwo duchowe*, w: M. CHMIELEWSKI (red.), *Leksykon duchowości katolickiej*, Lublin – Kraków 2002, s. 414.

Eucharystii, zwracamy uwagę na jego homilie, głębię słowa Bożego, którą odkrywa w głoszeniu, poznajemy go w czasie spowiedzi świętej. Wreszcie poznajemy go jako swojego kierownika duchowego, gdy trwa na modlitwie przed Najświętszym Sakramentem.

Kierownik duchowy nie może powiedzieć innym tego, czego sam wcześniej nie powiedział sobie samemu. Przekazywać może tylko to, co wcześniej sam zinteryoryzował. Powinien być zdolny do kontaktu z ludźmi, którzy funkcjonują na różnych poziomach. Umieć zaakceptować czyjeś postępowanie bez gorszenia się, oskarżania czy zbytniego usprawiedliwiania tego postępowania. Dlatego może z wiarą i ufnością patrzeć na tego, któremu ma pomóc.

9 marca 2011 r. Kongregacja ds. Duchowieństwa opublikowała dokument pt. *Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego. Pomoc dla spowiedników i kierowników duchowych*². Drugi rozdział tego dokumentu zatytułowany jest *Postługa kierownictwa duchowego* i podejmuje ogólne zagadnienia dotyczące natury, podstaw teologicznych, celu oraz dynamizmu i procesu kierownictwa duchowego. Poniższe refleksje skupią się jednak tylko na osobie kapłana jako kierownika duchowego.

1. Kierownictwo duchowe w historii Kościoła katolickiego

W Piśmie Świętym nie znajdujemy wprost informacji o potrzebie kierownictwa duchowego. Odnajdujemy jednak wzmianki o istnieniu takiej formy pomocy w życiu duchowym człowieka. Mojżesz, prorocy, sędziowie oddziaływali na Naród Wybrany, co można uznać za zbiorowe kierownictwo duchowe. Stary Testament zachęca do szukania duchowej mocy u drugiego człowieka (np. Tb 4,18; Koh 4,10), ale przestrzega, by nie mieć „względu na osobę ze szkodą dla swej duszy” (Syr 4,22) Chrystus formował duchowo apostołów i wybranych uczniów, dając im napomnienia, rady i wskazówki. Św. Paweł w niektórych swoich listach uzasadniał potrzebę kierownictwa duchowego, wzywając do naśladowania go w wyznawaniu wiary i kształtowania w sobie Chrystusa (Ga 4,19; 1 Kor 4,16)³

W II i III w. zastanawiano się nad tym, czy kierownikiem duchowym winien być tylko kapłan i wskazywano na cechy, jakimi ma się odznaczać kierownik duchowy. Wśród nich akcentowano przede wszystkim miłość, dyskrecję, cierpliwość, łagodność — przy równoczesnej surowości w wymierzaniu kar, dar słowa i pobożność. ORYGENES i św. GRZEGORZ Z NYSY, mówiąc o kierownictwie duchowym, używali pojęć: mistrz i uczeń, ojciec i syn⁴

² KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego. Pomoc dla spowiedników i kierowników duchowych*, tł. J. Królikowski, Tarnów 2011 (dalej: *Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego*).

³ J. MISIUREK, *Kierownictwo duchowe*, EK, k. 1413.

⁴ TENŻE, *Kierownictwo duchowe*, w: CHMIELEWSKI (red.), *Leksykon*, s. 412.

Do ożywienia praktyki kierownictwa duchowego w okresie średniowiecza przyczynili się przede wszystkim św. ANZELM Z CANTERBURY, św. BENEDYKT Z NURSJI i św. BERNARD Z CLAIRVAUX. W okresie tym spotykamy wielkich charyzmatyków, którzy zaznaczyli się jako wielcy kierownicy duchowi, jak św. FRANCISZEK Z ASYŻU, św. KATARZYNA ZE SIENY. W czasach nowożytnych protestantyzm odciął się od praktyki kierownictwa duchowego. Klasykami kierownictwa duchowego w tym okresie byli m.in.: św. IGNACY LOYOLA, św. TERESA OD JEZUSA i św. JAN OD KRZYŻA. Św. Ignacy w kierownictwie duchowym akcentował potrzebę podporządkowania się woli Boga oraz oczyszczenia się z miłości własnej i przyjęcia cierpienia. Jego zdaniem, kierownik duchowy winien wychowywać do większej miłości i posłuszeństwa, a także pokory, wdzięczności wobec Boga i ludzi oraz gotowości do bycia do dyspozycji Boga. Św. Teresa od Jezusa uważała, że każdy chrześcijanin winien mieć kierownika duchowego. Św. Jan od Krzyża pełnił posługę kierownika duchowego od początku reformy zakonu karmelitańskiego, łagodząc zbyt surowe wymagania i apodyktyczność ze strony innych kierowników duchowych⁵

Prądy umysłowe XVIII w., związane z racjonalizmem i deizmem, zahamowały rozwój praktyki kierownictwa duchowego. Na uwagę zasługują w tym czasie uznani za wybitnych kierowników duchowych św. JAN MARIA VIANNEY, św. WINCENY PALLOTTI, św. JAN BOSKO, św. RAFAŁ KALINOWSKI. Na potrzebę kierownictwa duchowego zwracali uwagę papieże: LEON XIII, PIUS XII, który przypomniał, że zadaniem kierowników duchowych jest przestrzeganie przed zagrażającymi niebezpieczeństwami, udzielanie rad we wszystkich zewnętrznych i wewnętrznych trudnościach i ukazywanie zdrowej ascezy chrześcijańskiej. JAN XXIII zauważył, że właściwie prowadzone kierownictwo duchowe przysporzyłoby Kościołowi świętych kapłanów. JAN PAWEŁ II w adhortacji *Pastores dabo vobis* wskazuje na znaczenie kierownictwa duchowego kandydatów do kapłaństwa, przypominając potrzebę rozwagi i dyskrecji, jaka winna cechować kierownika duchowego. W *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów* z 1994 r. jest mowa m.in. o łączeniu kierownictwa duchowego z sakramentem pojednania. Wzywa też kapłanów do korzystania z kierownictwa duchowego⁶. Kolejny dokument to analizowany w obecnym artykule tekst Kongregacji ds. Duchowieństwa *Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego. Pomoc dla spowiedników i kierowników duchowych*.

2. Kierownictwo duchowe a sakrament pokuty i pojednania

Ponieważ kierownictwo duchowe ze swej istoty ukierunkowane jest na pomoc człowiekowi, by mógł prawdziwie spotkać się z Bogiem, zazwyczaj kojarzy się je

⁵ *Tamże*, s. 413.

⁶ *Tamże*.

ze spowiedzią i z osobą kapłana, który pomaga drugiemu w realizacji tego celu. Sakrament pokuty i pojednania jest momentem uprzywilejowanym do takiego spotkania. Kierownictwo powinno stworzyć lepsze warunki do pełniejszego przeżycia go. Kierownictwo duchowe jednak nie jest tym samym, czym jest sakrament pokuty i pojednania. Jak było powiedziane, kierownictwo duchowe mogą prowadzić także osoby świeckie, jest to specjalny dar Ducha Świętego; sakrament spowiedzi może tylko sprawować kapłan.

Kierownictwo duchowe i spowiedź trzeba oddzielać i łączyć zarazem. Oddzielać, by nie zatracić najgłębszego sensu sakramentu, jako źródła łaski Bożej, która jest czystym darem dobrego Boga.

Prezbiterzy nie powinni mylić ze sobą celebracji sakramentu pokuty z kierownictwem duchowym. Celebrowanie sakramentu może jednak stwarzać sposobność do zainicjowania posługi duchowego kierownika⁷

Sakramentalna łaska jest kierowana do człowieka i przyjmowana przez niego, a kierownictwo duchowe może wydatnie w tym dopomóc. Wspomniany dokument dodaje:

Osobiste kierownictwo duchowe pozwoli przygotować prawdziwych apostołów, zdolnych do rozszerzenia nowej ewangelizacji na społeczeństwo świeckie. Aby w misji reewangelizacyjnej móc dotrzeć do rzeszy ochrzczonych, którzy oddalili się od Kościoła, koniecznie trzeba dobrze uformować tych, którzy pozostali blisko⁸.

Należy więc odróżnić kierownictwo od spowiedzi, ale nie izolować. Łaska, której udziela Bóg, jest przyjmowana przez człowieka i domaga się odpowiedzi, a kierownictwo wydatnie może pomóc osobie w otwieraniu się na dar Boży. Co innego jest coś komuś ofiarować, a co innego pomagać mu dar przyjmować. Kościół, jak było powiedziane wyżej, spodziewa się wielkich owoców z praktyki autentycznego kierownictwa, które, gdy jest dobrze przeżywane, pomaga przeżywać tak własne powołaniem jak i stwarza lepsze warunki do pogłębionej praktyki spowiedzi. Kierownictwo duchowe i spowiedź powinny się więc uzupełniać, stając się szczególnie pomocną w otwieraniu się osoby na Boga, bliźniego i na pełniejsze przeżywanie siebie⁹

Celem spowiedzi jest pojednanie człowieka z Bogiem. Kapłan w sakramencie pojednania przez rozgrzeszenie udzielone penitentowi staje się znakiem miłosierdzia Bożego. Słowa zachęty skierowane do penitenta, dawane rady, upomnienia, które towarzyszą spowiedzi, nie należą do jej istoty. Celem zaś kierownictwa duchowego jest bezpośrednia, wyraźna pomoc człowiekowi w jego dialogu z Bogiem. Rozmowa indywidualna w kierownictwie duchowym niekoniecznie dotyczy prob-

⁷ KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Kapłan — głosiciel Słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa*, Poznań 1999, s. 27.

⁸ *Tamże*.

⁹ Por. *tamże*.

lemu grzechów. Rozmowa w kierownictwie duchowym dotyczy tych wszystkich problemów, które towarzyszą człowiekowi w jego dialogu z Bogiem.

3. Kierownictwo duchowe w formacji kapłańskiej

W okresie przygotowania do kapłaństwa studium teologii duchowości i doświadczenie życia duchowego okazuje się czymś bardzo koniecznym. Formacja początkowa do kapłaństwa, począwszy od pierwszych chwil życia w seminarium, winna stanowić dla alumna pomoc w rozeznawaniu charyzmatów. Formacja duchowa powinna ściśle wiązać się z kształceniem intelektualnym i duszpasterskim i przy szczególnej pomocy kierownika duchowego tak być prowadzona, aby uczniowie nauczyli się żyć w synowskiej i nieustannej łączności z Ojcem przez Syna Jego, Jezusa Chrystusa, w Duchu Świętym¹⁰.

Formacja duchowa ma przygotować uczniów do owocnego podjęcia pasterskiej posługi i wypracowania w sobie ducha misyjnego, a także do zrozumienia, że wypełnianie posługi, dokonywane w duchu wiary i miłości, przyczynia się do własnego uświęcenia. W kan. 245 § 2 Kodeks Prawa Kanonicznego czytamy:

Alumnów tak należy formować, ażeby, przepojeni umiłowaniem Kościoła Chrystusowego, będąc związani pokorą i synowską miłością z Biskupem Rzymskim, następcą Świętego Piotra, przyłgnęli do własnego biskupa jako wierni współpracownicy oraz podejmowali zgodną współpracę z braćmi; przez wspólne życie w seminarium, a także przez nawiązywanie przyjaźni i łączności z innymi, przygotowywali się do braterskiej jedności z diecezjalnym prezbiterium, którego będą uczestnikami w służbie Kościoła.

JAN PAWEŁ II w posynodalnej adhortacji *Pastores dabo vobis* dostrzega ścisły związek między życiem duchowym kapłana a jego posługą pasterską:

Istnieje zatem wewnętrzny związek pomiędzy życiem duchowym prezbitera a wykonywaniem jego posługi, który Sobór wyraża w następujący sposób: „Wykonując posługę Ducha i sprawiedliwości (por. 2 Kor 3,8-9), o ile by tylko byli ulegli Duchowi Chrystusowemu, który ich ożywia i prowadzi, prezbiterzy umacniają się w życiu duchowym. Przez same bowiem codzienne święte czynności, jak i przez całe swoje posługiwanie, które wykonują w zjednoczeniu z biskupem i prezbiterami, zmierzają ku doskonałości życia. Sama zaś świętość prezbiterów wiele wnosi do owocnego wypełniania ich posługi”¹¹

W dalszej części adhortacji jest mowa o zwracaniu uwagi przez kapłanów na życie duchowe wiernych:

Wyrazem troski o powołania kapłańskie winna być również zdecydowana i przekonująca propozycja kierownictwa duchowego. (...) Kapłani zaś, ze swej strony, winni jako pierwsi poświęcać czas i siły temu dziełu wychowania i pomocy duchowej; w przyszłości nigdy nie będą żałować, że pominieli lub odsunęli na dalszy plan wiele innych

¹⁰ Por. *Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego*, nr 67–68.

¹¹ JAN PAWEŁ II, Adhortacja *Pastores dabo vobis*, nr 24.

spraw, nawet pięknych i pożytecznych, aby dochować wierności swej posłudze współpracowników Ducha Świętego, którzy mają oświecać powołanych i być dla nich przewodnikami¹².

W dokumencie *Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego* zwraca się uwagę na to, iż w kierownictwie duchowym zawsze należy mieć na względzie rozeznawanie Ducha Świętego w celu uświęcenia, misji apostoelskiej i komunii eklezjalnej¹³

4. Cechy kierownika duchowego

Kierownik duchowy jest osobą, która partycypując w życiu Boga, udziela pomocy w dziedzinie życia duchowego. Jest on zatem pośrednikiem między osobą kierowaną i Bogiem. Ks. STANISŁAW URBAŃSKI w następujący sposób określa kierownika duchowego:

Nie jest obdarzony władzą jurysdykcyjną lub doktrynalną, lecz jest autorytetem moralnym dla osoby kierowanej. Posiada władzę o charakterze mediacyjno-służebnym. Musi pamiętać, że działa w imieniu i mocy Ducha Świętego. Świadomość ta jest ważna w obecnym czasie, kiedy wielu sprowadza rady kierownika duchowego do roli czysto psychologicznej¹⁴.

Ważne jest, by kierownik duchowy był osobą pełną mądrości Bożej, jedności z Chrystusem, by był także kompetentny w innych dziedzinach niż teologia, by umiał słuchać, być zdolny do tworzenia syntezy i mieć cierpliwość. Osoba prosząca o kierownictwo duchowe winna osobiście zaangażować się w nie, bowiem najwięcej pracy na niej spoczywa, nie na kierowniku, ma być zdolna do dialogu, mieć odwagę bycia zupełnie szczerą, wyrabiać sobie postawę zaufania, choć nie opierać się nieodrżale przy tym na osobie jej towarzyszącej¹⁵

Dokument Kongregacji ds. Duchowieństwa wymienia przymioty kierownika duchowego. Najpierw od kierownika duchowego wymaga, by odznaczał się zdolnością przyjęcia i słuchania, z poczuciem odpowiedzialności i dyspozycyjności, w duchu ojcostwa, braterstwa i delikatnej przyjaźni, unikając autorytaryzmu i paternalizmu, zależności uczuciowej, pośpiechu, tracenia czasu na sprawy drugorzędne. Kierownikowi duchowemu

¹² *Tamże*, nr 40.

¹³ Por. *Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego*, nr 70.

¹⁴ S. URBAŃSKI, *Kierownik duchowy*, w: CHMIELEWSKI (red.), *Leksykon*, s. 415; por. też: J. AUGUSTYN, *Wychowanie do ojcostwa*, „Pastores” 2 (1999), s. 22–30; R. FRATTALLONE, *Kierownictwo duchowe dziś*, tł. Z.J. Kijas, Warszawa 2001; A.J. NOWAK, *Manipulacja a kierownictwo duchowe*, w: W. SŁOMKA, M. CHMIELEWSKI, A.J. NOWAK, J. MISIUREK (red.), *Teologia duchowości katolickiej*, Lublin 1993, s. 352–365; S. URBAŃSKI, *Odkrywanie wartości kierownictwa duchowego dla formacji życia wewnętrznego*, STV 28 (1990), s. 99–113.

¹⁵ Por. *tamże*, s. 416.

nie może brakować dozy zdrowego poczucia humoru, które, jeśli jest autentyczne, zawsze jest naznaczone szacunkiem i przyczynia się do właściwego spojrzenia na wiele sztucznych problemów oraz do spokojniejszego życia¹⁶

Następnie dokument dostrzega konieczność poznania lub wiedzy dotyczącej życia duchowego, doświadczenia takiego życia, poczucia odpowiedzialności i roztropności. Sobór Watykański II wspomina o znajomości psychologii i socjologii:

W duszpasterstwie winno się uznawać i w wystarczającym zakresie stosować nie tylko zasady teologów, lecz także zdobycze nauk świeckich, zwłaszcza psychologii i socjologii, aby prowadzić wiernych do czystego i dojrzałego życia w wierze¹⁷

Należy ich również nauczyć, jak korzystać — według właściwych metod i zgodnie z przepisami władzy kościelnej — ze środków, jakich mogą dostarczyć nauki pedagogiczne, psychologiczne lub socjologiczne¹⁸.

Harmonia między tymi przymiotami przejawia się w bliskości, słuchaniu, optymizmie, nadziei, stałości, jasności prawdy, zrozumienia, wytrwałości. Kongregacja ds. Duchowieństwa postuluje jednego kierownika duchowego, który może zapewnić ciągłość¹⁹

Kolejny przymiot kierownika duchowego jest związany ze znajomością osoby, której pomaga. Kierownik duchowy

stale zachowuje głęboki szacunek dla sumienia wiernych, kształtując odpowiednią relację, aby pojawiła się spontaniczna otwartość, oraz zawsze działając z szacunkiem i delikatnością²⁰

Postawa pokory i zaufania kierownika duchowego powinna skłaniać go do modlitwy oraz wytrwałości, gdy nie może zobaczyć owoców swojej pracy.

5. Kierownictwo duchowe w życiu kapłana–przewodnika

Praktyka kierownictwa duchowego swym zasięgiem obejmuje różne stany, jak też ludzi w różnym okresie ich życia. Dokumenty Kościoła podkreślają zwłaszcza potrzebę kierownictwa duchowego kapłanów. Zwraca na to uwagę także omawiany w tym artykule dokument Kongregacji ds. Duchowieństwa. Kapłan, który jest kierownikiem duchowym dla innych, sam powinien korzystać z takiego kierownictwa.

¹⁶ *Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego*, nr 101.

¹⁷ KDK 62.

¹⁸ DFK 20.

¹⁹ *Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego*, nr 102.

²⁰ *Tamże*, nr 103. Kongregacja ds. Duchowieństwa w omawianym dokumencie przytacza również szereg przymiotów korzystających z kierownictwa duchowego. Osoby te powinny odznaczać się otwartością, szczerością, autentycznością i spójnością. Konsultacja powinna odbywać się raczej spontanicznie, bez czekania na wezwanie. Osoba kierowana powinna podjąć dobrowolnie i odpowiedzialnie radę duchową, a gdyby zbłądziła, nie powinna zrzucić odpowiedzialności na kierownika duchowego. Por. *tamże*, nr 106–109.

Dokument Kongregacji podkreśla, iż zwornikiem specyficznej duchowości kapłana jest „jedność życia” oparta na miłości pasterskiej. Posługa kapłańska domaga się, by kapłan korzystał z kierownictwa duchowego, szukając go i wiernie za nim idąc, aby lepiej prowadzić innych. W wykorzystaniu tego skutecznego środka formacji, tak bardzo wypróbowanego w Kościele, prezbiterzy powinni być całkowicie wolni w wyborze osoby, która będzie ich prowadzić²¹

Oprócz codziennej celebracji Ofiary eucharystycznej i codziennej recytacji liturgii godzin, osobisty plan życia duchowego kapłana powinien wyglądać następująco:

poświęcić w ciągu każdego dnia pewien czas na medytację słowa, na lekturę duchową, zarezerwować codziennie czas na nawiedzenie lub adorację eucharystyczną, odbyć okresowo spotkanie braterskie z innymi kapłanami, by pomóc sobie nawzajem (zebrać się na modlitwę, współpracować, przygotować homilię itd.), wprowadzić w życie i wesprzeć wskazania dane przez biskupa dotyczące prezbiterium (plan życia lub dyrektorium, formacja stała, duszpasterstwo kapłańskie), recytować codziennie modlitwę różańcową, a z wierności tym zadaniom robić codziennie ogólny i szczegółowy rachunek sumienia²².

W pełnieniu posługi kierownika duchowego kapłan reprezentuje samego Chrystusa — przewodnika, brata, ojca, lekarza. Jest to posługa często związana ze spowiedzią. Kapłan jest odpowiedzialny za rozwijanie w wiernych ich własnego powołania. Wspomina o tym *Presbyterorum ordinis*, gdzie czytamy:

Dlatego do kapłanów, jako wychowawców w wierze, należy troska — czy to osobista, czy poprzez innych — o to, by każdy z wiernych został w Duchu Świętym doprowadzony do rozwoju własnego powołania według zasad, Ewangelii, do szczerzej i czynnej miłości oraz wolności, ku której wyprowadził nas Chrystus. Niewiele pomogą ceremonie, nawet piękne, albo stowarzyszenia, nawet kwitnące, jeśli nie są ukierunkowane na wychowanie ludzi do chrześcijańskiej dojrzałości. By tę dojrzałość rozwijali, prezbiterzy będą służyć im pomocą, tak ażeby czy to w wielkich czy w małych wydarzeniach mogli rozpoznać to, czego wymaga natura rzeczy, co jest wolą Bożą. Trzeba także uczyć chrześcijan, aby nie żyli tylko dla siebie, lecz aby — według wymagań nowego prawa miłości — każdy tak, jak otrzymał łaskę służył drugiemu i aby w ten sposób wszyscy po chrześcijańsku wypełniali swoje obowiązki we wspólnocie ludzkiej²³

6. Kierownictwo duchowe kapłana na rzecz harmonii między różnymi poziomami formacyjnymi

W życiu chrześcijanina można mówić o różnych wymiarach formacji: ludzkim, duchowym, intelektualnym, zawodowym, duszpasterskim. Kierownictwo duchowe inspirowane jest tajemnicą Chrystusa, w świetle którego odczytuje się tajemnice człowieka. Osoba jest wychowywana do dawania i dawania siebie. Stąd też uczy się

²¹ Por. *tamże*, nr 75.

²² *Tamże*, nr 111. Por. R. KANTOR, *Rola i zadania wikariusza parafialnego*, Tarnów 2011, s. 125–135.

²³ DP 6.

słuchać, przebywać razem z innymi, rozumieć, towarzyszyć, rozmawiać, współpracować, nawiązywać szczere przyjaźnie. Cnoty ludzkie w chrześcijaństwie rozwijają się w świetle wiary, nadziei i miłości, by myśleć, oceniać i kochać jak Chrystus. Ta formacja ludzka konkretyzuje się w wrażliwości na sprawiedliwość i pokój, harmonii w różnorodności, zdolności podejmowania inicjatyw, podziwie i otwartości na nowe wartości, stałości, odwadze, gotowości do nowych przedsięwzięć, braterstwie, szczerości, przyjęciu, słuchaniu, współpracy, trosce o relacje ludzkie oraz dobre przyjaźnie²⁴

Zgodnie z dokumentem *Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego*, wędrówka życia duchowego opiera się na harmonii inteligencji, uczuciowości, woli, pamięci.

Jest to wędrówka, która łączy wypełnienie obowiązku, miłość kontemplacyjną, studium i działanie zewnętrzne; jest to proces konieczny dla osiągnięcia jedności życia apostoła. Rada duchowa pozwala poznać i przezwyciężyć swoją słabość w dziedzinie decyzji, wspomnień, czuć oraz uwarunkowań socjologicznych, kulturowych i psychologicznych²⁵.

W dalszej kolejności dokument podkreśla, iż kierownictwo duchowe pomaga w lepszy sposób zaprogramować czas modlitwy, życia rodzinnego, wspólnotowego, zaangażowania dzieci, pracy i odpoczynku, doceniając milczenie oraz znaczenie cierpienia i życiowych trudności. W kierownictwie duchowym

towarzystwo na tym poziomie ludzko-chrześcijańskim może odpowiedzieć na trzy pytania: kim jestem? (tożsamość), z kim przebywam? (relacje), w jakim celu? (misja). Pod działaniem łaski Bożej, kryteria, pragnienia, motywacje, wartości i postawy przekształcają się w wiarę, nadzieję i miłość, z wynikającymi z tego cnotami moralnymi, czyli w życie w Chrystusie. Życie ludzko-chrześcijańskie wychowuje się po to, by dojść do realizacji siebie, kochając w prawdzie dawać siebie Bogu i braciom²⁶

Dokument zwraca uwagę, iż w tym procesie należy uwzględniać jedność między łaską i naturą. Zagadnienie to podejmuje także papież BENEDYKT XVI w encyklice *Caritas in veritate*, gdzie czytamy:

Jednym z aspektów współczesnego ducha technicyzycznego jest skłonność do rozpatrywania problemów i napięć związanych z życiem wewnętrznym jedynie z punktu widzenia psychologicznego, aż po redukcjonizm neurologiczny. W ten sposób wnętrze człowieka zostaje pozbawione znaczenia i stopniowo zatracą się świadomość ontologicznej wartości duszy ludzkiej z jej głębinami, w które święci potrafili wnikać. Problem rozwoju jest ściśle związany również z naszym pojmowaniem duszy ludzkiej, ponieważ nasze „ja” jest często sprowadzane do psychiki, a zdrowie duszy mylone jest z dobrym samopoczuciem emocjonalnym. U podłoża tych redukcji leży wielkie niezrozumienie życia duchowego, a prowadzą one do niedostrzegania, że rozwój człowieka i narodów zależy również od rozwiązania problemów o charakterze duchowym²⁷

W kierownictwie duchowym nie można zapominać o wymiarze intelektualnym lub doktrynalnym. Formacja intelektualna powinna być kontynuowana i poszerza-

²⁴ *Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego*, nr 126.

²⁵ *Tamże*, nr 127.

²⁶ *Tamże*, nr 128.

²⁷ BENEDYKT XVI, Encyklika *Caritas in veritate*, nr 76.

na w ciągu życia, inspirując się świętymi, autorami duchowymi oraz klasycznymi pismami duchowymi. Ten wymiar doktrynalny kierownictwa duchowego zachęca do studium indywidualnego i wspólnotowego oraz wytrwałej lektury klasyków duchowości wszystkich czasów²⁸.

Wreszcie rada i towarzyszenie duchowe obejmują dziedzinę zaangażowania apostołskiego. W tym wymiarze kierownictwo duchowe obejmuje sposób świadczenia, głoszenia Chrystusa, celebrowania liturgii oraz zaangażowanie na różnych polach miłości²⁹.

* * *

W kierownictwie duchowym chodzi o wzrost relacji osoby kierowanej do Boga oraz o jej ludzką i osobową dojrzałość, dlatego kapłan–kierownik duchowy, ma pamiętać, że nie występuje we własnym imieniu, ale w imieniu Kościoła, który daje mu misję. Kierownictwo ma najpierw pomóc człowiekowi zrozumieć, kim w swej najgłębszej istocie jest. Ma pomóc mu zrozumieć jego wspaniałość, małość, słabość i grzech. Bez zrozumienia nie może być mowy o autentycznej pracy nad sobą. W życiu wewnętrznym należy unikać woluntaryzmu, a włączać w pracę nad sobą wolę.

W zakończeniu dokumentu *Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego* czytamy:

W posłudze bycia lekarzem i doradcą duchowym nie chodzi tylko o przebaczenie grzechów, ale także o ukierunkowanie życia chrześcijańskiego. Wielkoduszność, z którą kapłan odpowiada na ten zamysł, ułatwi faktyczne zakwitnięcie łaski, w której Duch Święty w każdym czasie udziela swojemu Kościołowi³⁰.

Kierownictwo duchowe i spowiedź mają doprowadzić człowieka do tego, czym żył sam Pan Jezus, który „nie przyszedł, aby mu służyli, lecz aby służyć”. Jest to postawa, która najbardziej charakteryzuje naszego Zbawiciela, ale zarazem, która jest najtrudniejsza dla człowieka naznaczonego słabościami.

El sacerdote como guía de la dirección espiritual.

Reflexión a la luz del documento de la Congregación para el Clero

El sacerdote, confesor i director espiritual, ministro de la misericordia divina

Resumen

Desde los primeros siglos de la Iglesia hasta nuestros días, se ha practicado el consejo espiritual, llamado también dirección, guía y acompañamiento espiritual. El objetivo de la dirección espiritual consiste principalmente en ayudar a discernir los signos de la voluntad

²⁸ *Kapłan — szafarz miłosierdzia Bożego*, nr 132.

²⁹ *Tamże*, nr 133.

³⁰ *Tamże*, nr 136.

de Dios. Normalmente la dirección espiritual es vinculada al ministerio del sacerdote y con frecuencia a la confesión, donde el sacerdote actúa en nombre de Cristo y se muestra como padre, amigo, médico y guía espiritual.

El documento de la Congregación para el Clero presenta algunas cualidades del sacerdote–director espiritual. En general se pide que el director tenga un gran espíritu de acogida y de escucha, con sentido de responsabilidad y disponibilidad, con un tono de paternidad y de fraternidad, y de respetuosa amistad, siempre como servicio humilde de quien ofrece un consejo, evitando el autoritarismo, el personalismo y el paternalismo, además de la dependencia afectiva, la prisa y la pérdida de tiempo en cuestiones secundarias, con la debida discreción y prudencia, sabiendo pedir consejo oportunamente a otros con las debidas cautelas, etc. Estas cualidades se integran con el don del consejo. No debe faltar una nota de sano “humor” que, si auténtico, es siempre respetuoso y contribuye a reducir a sus justas dimensiones muchos problemas artificiales y a vivir más serenamente.

El artículo consta de seis capítulos: 1. La dirección espiritua en la historia de la Iglesia católica; 2. La dirección espiritul y el sacramento de la penitencia; 3. La dirección espiritual en la formación sacerdotal; 4. Las cualidades del director espiritual; 5. La dirección espiritual en la vida del sacerdote–guía; 6. La dirección espiritual del sacerdote y armonía entre los diversos niveles formativos.